

IRODALOM.

Könyvismertetés.

Javaslatok az alföldi gazdálkodás javítására. Irta *Forster Géza* udvari tanácsos, az O. M. G. E. nyug. igazgatója. Budapest, 1907. Pátria nyomda.

Az O. M. G. E. néhány év előtt számos jeles gazda véleményét kérte ki az igen egyoldalú alföldi mezőgazdaság javítására nézve; ezek a vélemények javarészből a Köztelek hasábjain láttak napvilágot, az Országos Gazdasági Egyesület azóta elhunyt igazgatója ellenben külön füzetben gyűjtötte össze a saját véleményét. A füzet néhány fejezete az erdőgazdát is érdekelheti. A szerzőt egyes fejtegetéseiből mint az erdő, a fásítás barátját ismerjük meg; ezt hálával konstatáljuk, bár másfelől az erdősités és fásítás körüli javaslatainak gyakorlati értékét nem szabad tulbecsülnünk.

Takarmány- és legelőhiány című fejezet alatt megcáfolja *Forster Géza* az erdélyi gazdák részéről, különösen a Székelyföldön oly sokszor hangoztatott állítást, hogy nincs elég legelőterületük. Nagy hálára kötelezett bennünket, hogy ezt az állítást odadobott szólásmódnak mondja, amely csak arra való, hogy az erdőket még jobban lehessen pusztítani. Ez tényleg így van a legelőknél az erdők rovására való indokolatlan terjesztése elleni küzdelemünkben ezentúl hivatkozhatunk *Forster* Gézának, a kiváló mezőgazdának a véleményére. De azért az a javaslata, hogy a legelőhiányban szenvedő Alföld marhaállománya nyáron át Erdély havasaira hajtassék, eltekintve a gyakorlati kivitel nehézségeitől és attól, hogy ezzel igen sok trágya elvonatnék az alföldi gazdaságtól, mégis csak messze túlhaladná az erdélyi hegyek legelőinek marhabírást, még abban az esetben is, ha azok termőerejének javítására a kellő gond fordítatnék.

Sok jóakarat tűnik ki az Erdősítés — tűzifahiány című fejezetből is, amelyben a fásítások megvédése érdekében még a botbűntetés behozatalát is javaslatba hozza! É fejezetnek egy részét ime szószerint idézzük:

Hogy az Alföld klímája egyenletesebbé és enyhébbé változzék s hogy a szelek megtörjenek, a fásításra különös gond lesz a jövőben fordítandó, s tüzzelvassal közre kell hatni, hogy a fásítás előremenjen. Az állami, megyei és községi

utak széleinek fásítására a tulajdonosok törvényileg kötelezendők, az árvízmentesítő-, belvizlevezető-társulatok hasonlóképp, hogy töltéseik és árkaik széleit anyaggödreiket, hullámtereiket beültessék.

De törvényben kötelezendő minden háztulajdonos, hogy annyi gyümölcsfát ültessen, ahány lakrészből áll háza, ha tehát 2 szoba, 1 konyha, 1 kamrája van, akkor tartozik háza előtt, udvarán vagy kertjében 5 év alatt 4 és 10 év alatt 8 gyümölcsfát a törvényben előírt ellenőrző-bizottságnak bemutatni, ha az előírt mennyiségű élőfát bemutatni nem tudja, akkor igen erős pénzbírságban marasztalandó el és neve a megyei közlönyben pellengérré állíttatik.

A földtulajdonosok minden hold föld után az első 5 évben 5 fát, a második 5 évben ugyanannyi haszonfát, lehet az gyümölcsfa vagy ákác, nyár, kőris, fűz stb. fanem, kötelesek kiültetni s a bizottság olyan időszakban tartozik meggyőződést szerezni azok meglétéről, mikor a fa élő voltáról vitának helye nincs.

Azonban nem elég a fát elültetni, azt gondozni is kell és megvédelmezni a rosszakaratú emberektől; némely vidéken és faluban valódi dühvel teszi tönkre, főként a duhaj fiatalság, a fákat, azért az Alföld befásítása iránt hozandó törvényben feltétlenül gondoskodni kell arról, hogy az új ültetvények megmenthetők legyenek; erre pedig nincs más mód, mint a fapusztítókat botbüntetés alá vonni; ne tessék félni, ezért Európa Magyarországot nem fogja elítélni; a botbüntetésért azért tartom egyetlen büntetési módozatnak, mert ha a kártevő akár fogság, akár pénzbüntetésre lesz elítélve, azt legtöbb esetben a szülők érzik meg, míg a duhaj fiu tovább is fütyörészve rongálja más munkájának gyümölcsét.

Kell ezenkívül arról is gondoskodnunk, hogy az Alföld tüzelőhöz jusson, ha nem akarjuk, hogy szalmáját és trágyáját eltüzelje. Lassan rá kell szoktatni a takaréktüzhelyre, e tekintetben a földművelésügyi miniszter már sikerült lépést tett, hogy egy igen olcsó és célszerű típusú tüzhelyt, a Munkácsi-félét, pályázat útján létrehozta; ámde ehhez is kell fa vagy kőszén, ha kevés is.

Az állami erdőhivatalok tartsanak az Alföldön faelárusító telepeket, amint ez a sóra van.

Ezen faelárusító-telepek úgy vízi mint vasuti szállítási tarifakedvezményekben részesüljenek; nem kell ott elsőminőségű tüzfát árusítani, hanem olcsót; a széntüzelésre is rá kell szoktatni az alföldi embert s az új viczinális-törvényben különös olcsó tűzifa- és széntarifáról kell gondoskodni.

Az aldunai szigetségek fáját és Horvátországot is olcsó vízi úton a vukovár—samaczi csatorna útján szintén az Alföld ellátására kell irányítani; a legfőbb azonban a fatermelést forszírozni az Alföldön, hogy a szalmatüzeléssel felhagyhassanak.

Hát bizony arról, hogy az Alföldnek a nagykiterjedésű lecsapolások és egyes nagy erdőterületek (Bánát) irtása által kedvezőtlenül befolyásolt klímáját egyenletesebbé és enyhébbé tegyük az erdősítés által, alig lehet szó. Oly nagymérvű erdősítésre volna e végből szükség, amely tekintélyes nagyságu területeket vonna

el a mezőgazdaságtól. Ennél mi kevesebbel is beérjük, mert tudjuk, hogy a klímát csak nagy összefüggő erdőterületek módosíthatják.

Megelégednénk, ha a gyengébb termőerejű talajok az erdőtenyészetnek adatrának át s ezzel a tulajdonképpeni Alföldnek 5—10%-a válnék erdősült területté. Az erdő ebben a terjedelemben a mai faárak és az ottani faszükség mellett nemcsak közgazdaságilag indokolt, még ha különben mezőgazdaságilag is használható talajt foglal el, hanem magángazdasági szempontból is kitűnően jövedelmez. Ha ezenkívül a tanyák körül is általánosabbá válnék az apró erdőcskék telepítése, nagy mértékben javulna a mostani fahiány, amely miatt értékes trágyaanyagokkal fűtenek. A tűzifa-tarifák leszállítását az Országos Erdészeti Egyesület is kérte már 10 év előtt s felszólalásának meg is volt az az eredménye, hogy 250 km-nél nagyobb távolságokra a II. kivételes díjszabás tételei alkalmaztatnak.

Avval mindenesetre tisztában lehetünk, hogy oly alacsony szállítási díjtételekre nem számíthatunk, hogy az olcsóbb, selejtes tűzi faválasztékokat bár elenyésző hasszonnal az Alföld távolabbi részeibe szállíthassuk. A baj nagyobb része azonban abban keresendő, hogy jobb tűzifaválasztékainkkal sem kereshetünk fel távolabbi piacokat, mert hiányos erdei szállító eszközeink mellett az Alföldet övező hegyvidéken oly drága a fának az erdőből a vasuti állomásra való szállítása, hogy az azután további szállítási költséggel már nem terhelhető.

Kereskedelmünk és iparunk az 1906. évben. Kiadja a budapesti kereskedelmi és iparkamara. I. és II. rész, Budapest 1907. A budapesti kereskedelmi és iparkamara a múlt évi *fakereskedelemről* évi jelentésében rajzolt képben a fa tőárának és a munkabéreknek erős emelkedését emeli ki, ami a kész árunak értékelkedését is maga után vonta, bár távolról sem oly mértékben, mely a nyersanyag és a munkabérek emelkedésével arányban állott volna. A bel- és külföld részéről egyaránt erős volt a kereslet, különösen puhafa iránt. Annál zavaróbb volt az állandó vasuti kocsihány.

A *dongagyártás* a magas tőárakat nem bírta el. Úgy Fran-

cia-, mint Németország sokkal kevesebb dongát vásárol tőlünk, mint régebben. Az oroszországi verseny a dongák terén kezd érezhetővé válni. A tervezett vasuti tarifaemelés dongakivitelünket teljesen megbénítaná.

A *tölgykéregtermelés* a munkáshiány miatt korlátozott volt; a múlt év tavaszán igen alacsonyan álló árak a franciaországi mennyiségileg és minőségileg hiányos termelés következtében az év végével erősen emelkedtek és Budapesten 100 kg után a következők voltak:

Prima	--- --	9.— K.
Originál	--- --	8.— "
Secunda	--- --	6.— "
Tertia	--- --	4.— "

Az *ácsiparról* szólva, a jelentés annak hanyatlását panaszolja. Az okok között az ország erdőállományának tetemes megfogyása és a faáraknak ebből folyó emelkedése is fel van említve. Az orvoslás eszközei között ott találjuk azt a lehetetlen és homályos kívánságot, hogy „az állam a hazai iparra nézve jutányosabb áron *adja bérbe* erdeit és a fának kivitelét a külföldre kedvezményes díjszabások által ne mozdítsa elő. Vajjon hogyan képzelik az „illetékes szakkörök“ ezt a jutányosabb bérbeadást. Talán adja el az állam erdeinek fatermését mesterségesen leszorított, más erdőbirtokosokat is károsító áron kéz alatt, nyilvános árverés kizárásával? Ámde ha nem maguk az ácsiparosok veszik meg a fát vagy „bérbe az erdőt“, akkor az erdőbirtokosok jövedelmének evvel a természetellenes leszállításával sem érnének cél, mert a „bérbevevő“ favállalkozó ugyan szívesen fogadná a leszorított tőért, de azért az ácsiparnak mégis csak a világpiaczi árai szerint adná el áruját. Annak, hogy a hazai ipar a házi kezelés behozatala során abba a helyzetbe hozassék, hogy idővel mint közvetlen vevő léphessen fel az erdőben, mi is hivei vagyunk, minden célú tévesztő káros kísérletezés ellen azonban eleve tiltakoznunk kell.

A *ládagyártás*, daczára a fa és munkabér emelkedésének, termelését 30%-kal emelte, kedvezőbb kiviteli tarifákra volna szüksége.

A *hordógyártás* a 7 hónapig tartó kádársztrájk hatása alatt állott és ennek következtében a Balkánon, Németországban és Ausztriában birt régi piaczeit jórészt elvesztette.

Butoriparunk a faanyag és a munkabér tetemes drágulásán kívül az óriási mértékben megnövekedett osztrák behozatal alatt szenvedett.

A székely akció öt éve. A m. k. földmivelésügyi miniszter megbízásából összeállította a székelyföldi miniszteri kirendeltség.

A földmivelésügyi minisztérium kiadványainak sorozatában megjelent ez az újabb füzet rövid foglalatja mindannak, ami a székely nép gazdasági fellendítése körül az utóbbi öt évben a székelyföldi kirendeltség részéről történt. Az erdészet nem tartozván a kirendeltség munkakörébe, tulajdonképpen hiányos képet nyerünk, mert a Székelyföldön nagyfontosságú erdőgazdaság terén történtek nem vétettek fel a füzet keretébe, amit sajnálnunk kell, mert azt a látszatot kelti az avatatlan olvasóban, mintha a székely erdők jóvedelmének emelése érdekében mi sem történt volna. Pedig ezen a téren az utóbbi öt év alatt jelentékeny sikerei voltak az erdészeti adminisztrációnak, mely a kirendeltség jelentésétől függetlenül szintén beszámolhatott volna működéséről.

Igy inkább negatív értelemben, szenvedőleges szerepében mutatkozik be az erdőgazdaság a jelentésben, amint az alábbi idézetből eléggé kitűnik, melyben bizony nem valami nagy örömmel üdvözölhetjük az u. n. legelőerdők tetemes térfoglalását, de viszont némi megnyugvással olvassuk hivatalos beismerését annak, hogy a Székelyföldön nincs tényleges legelőhiány és örömmel veszünk tudomást az elhanyagolt legelők javítására irányuló munkálatok megkezdéséről. A bennünket közelebbről érintő szakasz a következő:

„Az állattenyésztés fejlesztésére irányuló intézkedéseket követőleg említjük a legeltetés érdekében tett intézkedéseket. E téren hármas irányu volt a székely akció feladata: 1. amennyiben az erdők sérelme nélkül megtehető, erdős területek felszabadításával minél bővebben kielégíteni a legeltetés érdekeit; 2. ahol szükség és alkalom volt rá, közös legelőket létesíteni és 3. utmutatással és állami segítséggel jó karba hozatni a székelyföld elhanyagolt nagy kiterjedésű legelőit és azokon rendes legelőgazdaságot létesíteni.

Az elől említett törekvés eredményeként a m. kir. földmivelésügyi miniszter a már eredetileg is engedélyezett legelőerdőkön kívül

Maros-Torda vármegyében 33 közbirtokosság erdejében 2977 k. hold

Csik	"	20	"	"	7055	"	"
Udvarhely	"	36	"	"	7035	"	"
Háromszék	"	58	"	"	7505	"	"
Összesen		147	"	"	24572	"	"

legelőerdőt engedélyezett. És ez a legeltetésnek átengedett terület folyton szaporodik, amennyiben az erdőgazdasági üzemtervek átdolgozásánál folyton szem előtt tartatnak a legeltetés érdekei.

Közös használatu legelők létesültek bérlet útján Udvarhely vármegyében egy helyen, Háromszék vármegyében két helyen és Csik vármegyében egy helyen. E közös legelők főként az értéke-sebb növendékállatok felnevelésénél birnak jelentőséggel s különösen Háromszék vármegyében szép eredménnyel enyhítik a legeltetés nehézségeit.

Legfőként azonban a már meglevő, de végtelenül elhanyagolt nagy kiterjedésű közbirtokossági legelők mivelt alá vétele körül nyílt a székely akciónak hálás feladata. Mert a mind sűrűbben felhangzó panaszokkal szemben nem győzzük eléggé hangsúlyozni, hogy nem annyira a legelők tényleges hiánya, mint a meglevő közbirtokossági legelők teljes elhanyagoltsága okozza a székelyföldön a legnagyobb bajokat. Valóságos legelőhiányt főként az alsóbb fekvésű községekben tapasztalunk, hol a birtokosságok rövidlátása a tagosítások során felosztotta és ekemivelt alá vette a közlegelőket. Az ilyen helyeken tényleg hiányzik a közlegelő, de a birtokosság ilyen helyeken panaszkodik legkevésbé. Gazdálkodási módját átalakítja, takarmányt termel, tejgazdaságra megy át, istállóban tartja állatait.

Nem innen, hanem onnan jön a legtöbb panasz a székely legelőkért, ahol megvannak a közlegelők, sokhelyt tulon-tul bőséges mennyiségben, de oly mérhetetlenül elhanyagolva, hogy valóban alkalmatlanok a legeltetésre. Legtöbbször az ilyen legelők közbirtokossága panaszkodik. A székely akció megtette, amit megtehetett. Igyekezett meggyőzni a birtokosságokat, hogy a legelő is megkövetel bizonyos mivelt, hogy elhanyagolva a legjobb legelő is tönkre megy. Főként az erdei oldalas hegyi legelő. Igyekezett tanácsot, utbaigazítással ellátni, a rendszeres legelőgazdaságra rávezetni és rásegíteni a birtokosságokat. A már eddig

is elvégzett legelőjavítási munkák tanúsága szerint a székely akció legelőgazdasági törekvése nem volt sikertelen.

Az e téren kifejtett munkálatok terjedelméről és a m. kir. földmívelésügyi miniszter ur által a székelyföldi legelőgazdaság érdekében hozott áldozatokról a VII. számú kimutatás ad tájékoztatást, miből kiviláglik, hogy a székely akció öt évi munkássága révén 92 község 45,177 kat. hold kiterjedésű legelőjén folytatók különböző legelőgazdasági munkálatok, miknek kivételére összesen 113.654 korona állami segély fordítottott.

Itt említjük meg a székely akció körében végzett és részben folyamatban levő vízmosás megkötési, vízrendezési és községek vízzel való ellátását célzó munkálatokat. Vízmosások megkötése eddig foganatosított Udvarhely vármegyében 21,500 korona, Torda-Aranyosban 3500 korona segélyvel. E vármegyékben, valamint Maros-Tordában és Kisküküllőben most folyik a további munkálatok előkészítése.

A könyvpiacon új termékei.

A székely akció öt éve. Összeállította a székelyföldi miniszteri kirendeltség. A m. kir. földmiv. min. kiadványa 1907. 14. sz., 4°, 32 old.

Dr. Tuzson János: A növényország rendszeres áttekintése. (Különlenyomat az „Élők Világa” című munkából.) Budapest, 1907. Athenaeum 4°, 84 oldal., 8 műmelléklettel és 119 a szöveg közé nyomott képpel.

Dr. Tuzson János: A növények belső szerkezete. (Különlenyomat az „Élők Világa” című munkából.) Budapest, 1907. Athenaeum 4°, 34 old., 59 képpel.

Jahrbuch der Staats- u. Fondsgüter-Verwaltung. (Az állami és alapítványi birtokkezelésnek évkönyve.) VI. kötet. Szerkeszti Heidler Artur cs. és kir. min. tanácsos. Kiadja az osztrák földmiv. min. Wien, 1907. államnyomda. Ára 7 K.

Lohrenz Kuno: Nützliche und schädliche Insekten im Walde. (A hasznos és káros erdei rovarok.) Halle, 1907. Gesenius Hermann kiadása. 8°, 117 old., 16 színezett táblával. Ára 3 K 36 fillér.

Jahresbericht über Veröffentlichungen und wichtige Ereignisse im Gebiete des Forstwesens für das Jahr 1906. (Az erdészetre vonatkozó 1906. évi közleményekről és fontosabb eseményekről szóló évi jelentés.) Kiadja Wimmerauer Károly dr. mint az 1907. évi Allg. F. u. Jztg. függelékét. Frankfurt a/M. 1907. Sauerländer kiadása. 4°, 100 old. Ára 4 K 32 fillér.

Henry E.: Préservation des Bois contre la pourriture par le sol, les champignons et les insectes. Recherches sur la valeur comparative de divers antiseptiques. (A fának a föld, a gombák és a rovarok okozta széttroncsolás ellen való megvédése. Összehasonlító kísérletek a különféle korhadásellenes anyagok értékéről). Páris és Nancy, 1907. Berger-Levrault et Cie kiadása, 96. old. 10 fénynyomatu táblával. Ára 4 frank.